

Sygn. akt I ACa 740/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Ewa Tkocz
Sędziowie :	SA Ewa Jastrzębska SO del. Irena Rykała (spr.)
Protokolant :	Justyna Zych

po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa P. R.

przeciwko A. K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt II C 502/12

1) zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda umowę sprzedaży samochodu ciężarowego (...) (...), rok produkcji 1999, numer rejestracyjny (...), numer silnika (...), numer nadwozia (...) zawartą w dniu 28 lutego 2011 roku między U. Z. a A. K. celem zaspokojenia wierzytelności powoda wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 21 czerwca 2011 roku, sygn. akt XIII GC 115/07,

b) w pozostałej części powództwo oddala,

c) nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Katowicach 500 (pięćset) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od pozwu;

2) oddala apelację w pozostałej części;

3) nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Katowicach 500 (pięćset) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od apelacji.

UZASADNIENIE

Powód wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy sprzedaży mieszkania położonego w S. przy ul. (...) zawartej w dniu 15 września 2009 r. oraz umowy sprzedaży samochodu marki (...) zawartej w dniu 28 lutego 2011 r. Uzasadniając żądanie wskazał, że umowy te zostały zawarte z jego pokrzywdzeniem, gdyż ma wierzytelność w stosunku do U. Z. na kwotę 147.571,20 zł wraz z odsetkami, a egzekucja prowadzona przez Komornika przy Sądzie Rejonowym w S. okazała się bezskuteczna. Mieszkanie przy ul. (...) w S. kupione na nazwisko pozwanego było rozliczeniem za sprzedaż przez dłużniczkę domu przy ul. (...) w S..

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa. Zarzucił brak legitymacji czynnej i biernej w odniesieniu do mieszkania, gdyż stroną umowy był on jako kupujący i A. M. (1) oraz A. M. (2) jako sprzedający. Nadto zaprzeczył, aby w dacie zawarcia umów wiedział o prawnie chronionych wierzytelnościach przysługujących powodowi w stosunku do U. Z. oraz o jej rzekomym działaniu ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Wskazał również, że na skutek zawarcia umowy sprzedaży samochodu U. Z. nie stała się niewypłacalna albo niewypłacalna w większym stopniu aniżeli przed dokonaniem czynności, gdyż otrzymała ona cenę nabycia samochodu adekwatną do jego rzeczywistej wartości.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.030 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach:

W dniu 15 września 2009 r. pozwany nabył od A. M. (1) i A. M. (2) lokal mieszkalny nr (...) położony w S. przy ul. (...) za kwotę 160.000 zł. Na zakup tego lokalu przeznaczył pieniądze ze sprzedaży mieszkania położonego w C. przy ul. (...) oraz pieniądze ze spadku po ojcu.

W dniu 28 lutego 2011 r. U. Z. sprzedała pozwanemu samochód ciężarowy marki (...), rok produkcji 1999, za kwotę 3.450 zł.

Sąd Okręgowy w Katowicach nakazem zapłaty z dnia 26 września 2006 r. zasądził od U. Z. na rzecz powoda kwotę 147.571,20 zł z odsetkami i kosztami procesu. Nakaz ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 21 czerwca 2011 r.

W dniu 26 lipca 2011 r. powód złożył wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko U. Z.. Na rzecz powoda w dniach 4 i 5 sierpnia 2011 r. została wyegzekwowana kwota 18.478,38 zł z rachunku bankowego dłużniczki. W toku postępowania egzekucyjnego został zajęty przedmiotowy samochód, a jego szacunkową wartość określono na kwotę 7.000 zł. Postępowanie egzekucyjne prowadzone przeciwko U. Z. komornik umorzył postanowieniem z dnia 12 marca 2013 r. z powodu bezskuteczności egzekucji.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy uznał, że powództwo o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej z dnia 15 września 2009 r. nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż dłużniczka nie była stroną tej czynności, czego powód nie kwestionował, a jedynie twierdził, że pieniądze na zakup mieszkania pochodziły ze sprzedaży domu dłużniczki. Z kolei odnosząc się do żądania uznania za bezskuteczną czynności prawnej z dnia 28 lutego 2011 r., Sąd wskazał, że nie każda czynność prawna powodująca zmniejszenie majątku dłużnika może być uznana za krzywdzącą w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. Nie będzie miała takiego charakteru wówczas, gdy dłużnik otrzymał za swoje świadczenie ekwiwalent. Wskazał również Sąd, że to na powodzie spoczywał obowiązek wykazania, że ze względu na brak ekwiwalentności świadczeń nastąpiło jego pokrzywdzenie jako wierzyciela. Skoro powód nie wykazał, że cena sprzedaży samochodu nie odpowiadała jego wartości rynkowej, to nie można uznać, że została spełniona przesłanka w postaci pokrzywdzenia wierzyciela. Istnienie związku przyczynowego pomiędzy czynnością prawną dłużnika zdziałaną z udziałem osoby trzeciej, a stanem niewypłacalności dłużnika stanowi warunek *conditio sine qua non* uznania takiej czynności za bezskuteczną. W ocenie Sądu, skoro kilka dni po wszczęciu postępowania egzekucyjnego nastąpiło

częściowe zaspokojenie powoda z rachunku bankowego dłużniczki, to brak jest podstaw do przyjęcia, że powód wykazał istnienie związku przyczynowego pomiędzy czynnością sprzedaży samochodu, a stanem niewypłacalności z tej konkretnej czynności. Mając na uwadze kwotę uzyskaną ze sprzedaży samochodu i kwotę wyegzekwowaną przez komornika, nie można bowiem przyjąć, iż kwota uzyskana ze sprzedaży samochodu nie pozostawała w majątku dłużniczki i nie stanowiła tej z której częściowo nastąpiło zaspokojenie powoda.

W apelacji powód wniósł o uchylene zaskarżonego wyroku

Zarzucił, że w odniesieniu do samochodu „jest to klasyczna ucieczka z majątkiem dłużnika w osobie U. Z., która sprzedała fikcyjnie samochód swojemu konkubentowi A. K.”. Zarzucił również, że pomiędzy sprzedażą domu przez U. Z., a zakupem mieszkania na nazwisko pozwanego istnieje powiązanie, zaś Sąd nie dostrzegł oszustwa, jakiego dopuściły się osoby związane z tą sprawą.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy co do zawarcia zaskarżonych umów, istnienia tytułu wykonawczego potwierdzającego wierzytelność powoda, kwoty wyegzekwowanej w toku postępowania egzekucyjnego i umorzenia tego postępowania z powodu bezskuteczności egzekucji. Ustalenia te znajdują oparcie w dowodach z dokumentów szczegółowo powołanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Zgodnie z art. 527 § 1 k.c. przesłanki zastosowania skargi pauliańskiej są następujące: 1) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej, 2) pokrzywdzenie wierzyciela, 3) uzyskanie przez osobę trzecią korzyści majątkowej, 4) świadomość dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela, 5) świadomość osoby trzeciej o pokrzywdzeniu wierzyciela lub też możliwość powzięcia takiej informacji przy zachowaniu należytej staranności.

Warunkiem uwzględnienia skargi pauliańskiej jest to, aby zaskarżona czynność prawna pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią była dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli. Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, sprzedaż samochodu przez dłużniczkę została dokonana z pokrzywdzeniem powoda. Zgodnie bowiem z art. 527 § 2 k.c. czynność prawna jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Niewypłacalność rozumieniu tego przepisu oznacza stan majątku dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko dłużnikowi. W doktrynie i judykaturze przyjmuje się zgodnie, że nie każda będąca przedmiotem skargi pauliańskiej czynność prawna powodująca zmniejszenie majątku dłużnika może być uznana za krzywdzącą wierzycieli. Nie będzie ona miała takiego charakteru, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który znajduje się w jego majątku lub został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, LEX nr 147235; z dnia 5 marca 2008 r., V CSK 471/07, LEX nr 1102265; z dnia 9 kwietnia 2010 r., III CSK 273/09, LEX nr 602265; z dnia 20 października 2011 r., IV CSK 39/11, LEX nr 1102265).

W rozpoznawanej sprawie brak jest dowodów pozwalających na przyjęcie, że ekwiwalent uzyskany przez dłużniczkę z kwestionowanej czynności prawnej został przeznaczony na zaspokojenie powoda. Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, nie można z samego faktu wyegzekwowana w sierpniu 2011 r. kwoty 18.478,38 zł wyprowadzić wniosku, że kwota ta obejmowała kwotę 3.500 zł uzyskaną w dniu 28 lutego 2011 r. ze sprzedaży samochodu.

Spełnione zostały również pozostałe przesłanki warunkujące uwzględnienie skargi pauliańskiej w odniesieniu do zaskarżonej czynności z dnia 28 lutego 2011 r. Do przyjęcia, że osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, wystarczy wykazanie, że na podstawie czynności prawnej dłużnika nabyła ona rzecz lub prawo albo została zwolniona z obowiązku, co spowodowało zmianę w majątku dłużnika prowadzącą do pokrzywdzenia wierzycieli (tak Sąd Najwyższy np. w wyroku z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, LEX nr 147235). Osoba trzecia uzyskuje „korzyść majątkową” w rozumieniu art. 527 k.c. także wtedy, gdy płaci za rzecz nabytą od dłużnika cenę odpowiadającą

wartości rynkowej rzeczy. W art. 527 k.c. nie chodzi o korzyść majątkową w sensie potocznym, utożsamianą np. z nabyciem rzeczy za cenę niższą od wartości tej rzeczy – w takim przypadku za „korzyść” uważa się różnicę między wartością rynkową rzeczy a zapłaconą ceną. Korzyścią w rozumieniu art. 527 k.c. jest nabycie przez osobę trzecią prawa majątkowego przedstawiającego pewną wartość, przy czym drugorzędne znaczenie ma cena nabycia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 28 października 1999 r., I ACa 683/98, OSA 2002/2/14). Przyjmuje się, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, gdy zdaje sobie sprawę (uświadamia sobie), że na skutek dokonania czynności prawnej może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. Dodać należy, że pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zamiarem dłużnika. Wystarczy, żeby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności (Marek Sychowicz, w: Gerard Bieniek (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego, Księga trzecia, Zobowiązania, tom 1, s. 703). W piśmiennictwie podnosi się, że w praktyce fakt świadomości pokrzywdzenia ustala się za pomocą domniemania faktycznego opartego na dwóch faktach. Pierwszym faktem jest wiedza dłużnika o istnieniu wierzycieli. Drugim: znajomość skutków dokonanej czynności dla swojego majątku w postaci usunięcia lub nieuzyskania określonych składników majątku. Z kolei ten ostatni fakt ustala się za pomocą innego jeszcze domniemania faktycznego, którego podstawą jest ogólna dojrzałość, sprawność umysłowa i doświadczenie życiowe dłużnika (Agnieszka Rzetecka-Gil, Komentarz do art. 527 LEX/el 2010). Drugą przesłanką subiektywną wystąpienia ze skargą pauliańską jest, by osoba trzecia o świadomości dłużnika wiedziała lub z łatwością mogła się o niej dowiedzieć. Art. 527 § 3 k.c. wprowadza ułatwienie dowodowe przez ustanowienie określonego w nim domniemania. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli korzyść majątkową uzyskała osoba będąca w bliskim stosunku z dłużnikiem, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Dla zastosowania domniemania konieczne jest wykazanie przez wierzyciela, że osobę trzecią łączył z dłużnikiem stosunek bliskości w chwili dokonania czynności prawnej krzywdzącej wierzycieli. Ustawa nie określa, jaki rodzaj stosunku łączącego osobę trzecią z dłużnikiem uzasadnia uznanie jej za „osobę będącą w bliskim z nim stosunku”. Pojęcie „bliskich stosunków” rozumiane jest szeroko. Wyrazem takiego zapatrywania jest zaprezentowany w judykaturze pogląd, że w art. 527 § 3 k.c. chodzi o taki stosunek bliskości między dwiema osobami, który uzasadnia przyjęcie, że jedna z nich jest w posiadaniu informacji o obecnej sytuacji majątkowej drugiej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia z 24 kwietnia 1996 r., I CRN 61/96, OSNC 1996/9/125). W piśmiennictwie wskazuje się, że o istnieniu bliskiego stosunku pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią decydują zwykle więzy rodzinne (pokrewieństwo, powinowactwo) oraz małżeństwo, konkubinat. Nadto do takich więzów zaliczyć można więzy przyjaźni, bliskiej znajomości, wdzięczności, zależności, więzy powstające na tle prowadzenia wspólnych interesów (L. Stecki, w: Kodeks cywilny – komentarz, s. 520).

Odnosząc powyższe do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy w pierwszej kolejności wskazać należy, że na skutek zaskarżonej czynności prawnej pozwany uzyskał korzyść majątkową w rozumieniu art. 527 k.c., gdyż nabył samochód, co spowodowało zmianę w majątku dłużniczki prowadzącą do pokrzywdzenia powoda. Istnieją również podstawy do przyjęcia świadomości działania dłużniczki z pokrzywdzeniem powoda. W chwili dokonywania czynności U. Z. wiedziała o istnieniu wierzyciela i знаła skutek tej czynności – usunięcie z jej majątku samochodu nadającego się do częściowego zaspokojenia powoda.. Samochód został sprzedany w toku toczącego się przed Sądem Okręgowym w Katowicach postępowania w sprawie z powództwa P. R. przeciwko pozwanej U. Z. o zapłatę, zakończony wyrokiem z dnia 21 czerwca 2011 r., utrzymującym w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w dniu 26 września 2006 r. W chwili dokonania przez dłużniczkę zaskarżonej czynności istniała więc wierzytelność powoda, a powołany wyżej wyrok jedynie potwierdził jej istnienie. W sprawie bezsporna była podstawa domniemania w postaci bliskiego stosunku pomiędzy dłużniczką a pozwanym w chwili dokonywania zaskarżonej czynności. Konkubinat uzasadnia zastosowanie art. 527 § 3 k.p.c. Pozwany nie wzruszył domniemania, gdyż nie wykazał, a nawet w toku postępowania nie zmierzał, poprzez naprowadzenie stosownych dowodów do wykazania, że mimo stosunku bliskości z dłużniczką nie wiedział o jej świadomości pokrzywdzenia powoda i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mógł się o tym dowiedzieć. Co więcej, z zeznań pozwanego złożonych na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2013 r. jednoznacznie wynika, że pozwany wiedział o toczących się od 2005 r. postępowaniach sądowych przeciwko U. Z..

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie w części dotyczącej umowy sprzedaży mieszkania przy ul. (...) w S..

Określenie legitymacji procesowej w sprawie o uznanie czynności za bezskuteczną względem wierzyciela wynika z przepisów kodeksu cywilnego. Legitymowanym do wytoczenia powództwa o uznanie czynności za bezskuteczną jest wierzyciel, zaś legitymacja bierna osoby trzeciej, która wskutek czynności prawnej dłużnika uzyskała korzyść majątkową wynika wprost z art. 531 § 1 k.c. Skoro dłużniczka nie była stroną umowy sprzedaży mieszkania z dnia 15 września 2009 r., prawidłowo Sąd Okręgowy w tym zakresie oddalił powództwo.

Nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania. Fakturę VAT nr (...) z dnia 20.11.2012 r. wystawioną na kwotę 1.000 zł wraz z dowodem wpłaty kwoty 30 zł w Sądzie Rejonowym w Siemianowicach Śląskich, powód złożył po zamknięciu rozprawy. Nie można też nie zauważyć, że nie było podstaw do uwzględnienia należności za sporządzenie projektu odpowiedzi na pozew przez adw. W. G.. Podstawą taką nie mógł być art. 98 § 1 k.p.c. Koszty procesu w rozumieniu tego przepisu to: a) koszty sądowe, b) koszty strony występującej osobiście lub przez pełnomocnika, który nie jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym, c) koszty związane z reprezentowaniem strony przez profesjonalnego pełnomocnika. W rozpoznawanej sprawie pozwany nie był reprezentowany przez pełnomocnika, zaś do niezbędnych kosztów procesu prowadzonego przez stronę osobiście zalicza się poniesione przez nią koszty sądowe, koszty przejazdów do sądu oraz równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 wyroku, zaś w pozostałym zakresie apelację oddalił na podstawie art. 385 k.p.c. Konsekwencją zmiany wyroku jest obciążenie pozwanego w zakresie uwzględnionego powództwa opłatą od pozwu i apelacji na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Wartość przedmiotu sporu w odniesieniu do umowy sprzedaży samochodu określona została na kwotę 10.000 zł.

.

.